

Jordbruksutskottets betänkande

1980/81: 12

om ändring i lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg
(prop. 1980/81: 15)

Propositionen

I proposition 1980/81: 15 har regeringen (kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen att anta ett inom kommunikationsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg.

Lagförslaget

Lag om ändring i lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg

Härigenom föreskrivs att i lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg skall införas en ny paragraf, 6 kap. 10 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap. Tillsyn

10 §

Den som har tagit befattning med tillsyn enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han i sin tjänst har fått veta om enskildas affärs- eller driftförhållanden eller förhållanden av betydelse för rikets säkerhet.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i sekretesslagen (1980: 100).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

Motionerna m. m.

I detta sammanhang har utskottet även behandlat följande motioner som väckts under den allmänna motionstiden 1980.

I motion 1979/80: 1393 av Marianne Wahlberg m. fl. (fp) yrkas att riksdagen beslutar

1. att anhålla att regeringen vidtar åtgärder i syfte att närmare utforska den skadeeffekt som uppstår vid Östersjökusten på grund av oljebemängda utsläpp från land.

2. att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen angående finsanering efter oljeolyckor.

I motion 1979/80: 1397 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om förslag till program för bekämpandet av oljeföroreningarna grundat på följande förslag och principer:

1. hamnar som saknar mottagningsstation för oljeavfall skall inte fortsättningsvis få lossa olja,

2. fartygen skall inte få lämna hamnen förrän tankrengöring gjorts vid mottagningsstationen,

3. kostnaden skall betalas av fartygen,

4. krav att i första hand kusttankerflottan fr. o. m. någon bestämd tidpunkt skall förses med dubbla skrov och därefter också större tankfartyg,

5. framtagning av fartyg och utrustning som kan ta upp olja ute till havs,

6. beredskapslager i samtliga kustlän,

7. lokala förråd av båtar och oljebekämpningsmateriel i kustkommunerna,

8. statligt stöd till utbildning av berörd personal.

I motion 1979/80: 1895 av Göthe Knutson m. fl. (m) yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om ett program för fortsatt svenskt arbete i syfte att skyndsamt nå fram till oljeskyddskonventioner som innebär totalförbud mot oljeutsläpp och bl. a. innebär internationella kontrollåtgärder och övervakning av efterföljden, samt ett åtgärdsprogram innebärande bl. a. att den svenska lagstiftningen om påföljder vid oljeskador skärps.

Till utskottet har överlämnats en skrivelse som generaltullstyrelsen den 13 mars 1980 tillställt trafikutskottet med anledning av motion 1979/80: 1895.

Utskottet

Propositionen

I propositionen föreslås en bestämmelse om tystnadsplikt för enskilda i lagen (1980:424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg. Den behövs när tillsyn av fartyg enligt lagen utövas av s.k. klassificeringsanstalter.

Förslaget utgör en ändring av lagens bestämmelser till följd av den nya sekretesslagstiftningen. Förslaget innebär i sak ingen nyhet jämfört med vad som gäller i dag. Den tystnadsplikt för enskilda som införs i lagen har i realiteten funnits i åtskilliga år. Regeringen har därför bedömt frågan vara av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande torde sakna betydelse och därför kunnat underlåtas.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Övriga frågor

Utskottet har funnit lämpligt att i detta sammanhang även behandla några under allmänna motionstiden 1980 väckta motioner rörande skydd av hav och kust mot oljeföroreningar.

I två motioner efterlyses åtgärdsprogram för bekämpande av oljeföroreningar. I motion 1979/80: 1895 koncentreras uppmärksamheten på att förhindra oljeutsläpp och olyckor som medför utsläpp av olja. Yrkande framställs om ett program för att skyndsamt nå fram till oljeskyddskonventioner som innebär totalförbud mot oljeutsläpp samt ett åtgärdsprogram innebärande bl. a. att den svenska lagstiftningen om påföljder vid oljeskador skärps. Enligt motion 1979/80: 1397 utgörs den mest akuta faran för de svenska kustvattnen av de oljeföroreningar som kommer från hantering och transport av olja. Vissa förslag och principer framläggs som enligt motionen bör läggas till grund för ett program för bekämpande av oljeföroreningarna. Förslagen innefattar regler om hamnarnas utrustning med mottagningsstationer för oljeavfall, kusttankfartygens konstruktion och åtgärder för bekämpande av redan inträffade oljeföroreningar.

Riksdagen har tidigare vid flera tillfällen behandlat frågan om skydd av farvatten och kuster mot oljeföroreningar. Våren 1979 riktades mot bakgrund av de oljekatastrofer som då drabbat Bohusläns och Stockholms skärgårdar ett tillkännagivande till regeringen om behovet av snara och kraftfulla åtgärder mot miljörisker vid fartygstransport av olja (JoU 1978/79: 32). I betänkandet underströk utskottet kraftigt att en ökad satsning på förebyggande åtgärder var nödvändig. I de fall en fartygsolycka inte kunnat undvikas krävdes effektiva resurser för bekämpning av olja. Det hänvisades i sammanhanget till att en stor del av oljeutsläppen sker i strid med gällande bestämmelser, t. ex. i samband med tankrengöring till havs. För att komma till rätta med dessa problem borde enligt utskottets mening frågan om ökad kontroll och övervakning samt möjligheten att tillgripa strängare påföljder resp. ekonomiska sanktioner ägnas särskild uppmärksamhet. Utskottet fann vidare nödvändigt att de olika åtgärder som kan ifrågakomma effektivt samordnas. För att åstadkomma detta krävdes att åtgärderna sätts in efter ett noga utarbetat handlingsprogram.

Vid föregående riksmöte antog riksdagen den inledningsvis behandlade lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg (prop. 1979/80: 167, JoU 1979/80: 48, rskr 1979/80: 366). I lagen stadgas att olja inte får släppas ut från fartyg inom Sveriges sjöterritorium och Östersjöområdet. Anordningar för mottagning och behandling av oljehaltigt barlast- och tankspolvatten skall finnas på de platser inom Sveriges territorium där olja lastas eller oljetankfartyg repareras. Samtidigt godkändes 1978 års protokoll till 1973 års internationella konvention till förhindrande av förorening från fartyg. Därigenom har Sverige som ett av de första länderna ratificerat den s. k. MARPOL-konventionen i den lydelse denna har enligt 1978 års protokoll. Konventionen träder i kraft tolv månader efter det att den biträtts av

minst 15 stater som sammanlagt representerar minst 50% av världshandelsflottans bruttotonnage. Enligt uppgift har konventionen nu ratificerats av nio länder med ett sammanlagt tonnage som motsvarar 37% av världstonnaget.

I MARPOL-konventionen, som den utformats enligt 1978 års protokoll, regleras utsläpp av alla slags oljor (inte bara, som i en äldre konvention, beständiga oljor). Särskilt stränga utsläppsregler gäller för ekologiskt känsliga vattenområden som t. ex. Östersjöområdet. I sådana områden, som kallas specialområden, gäller i fråga om olja i princip totalförbud mot utsläpp. Konventionen innehåller vidare en rad bestämmelser om fartygens utrustning och konstruktion.

Sverige är även anslutet till den regionala konvention om skydd av Östersjöområdets marina miljö (Helsingforskonventionen) som antogs 1974 i Helsingfors av Östersjöstaterna, dvs. Danmark, Finland, Förbundsrepubliken Tyskland, Polen, Sovjetunionen, Sverige och Tyska demokratiska republiken. Denna konvention har trätt i kraft i maj 1980, varvid dock vissa stater förbehållit sig rätten att under det första året icke tillämpa reglerna om oljeutsläpp till havs. Helsingforskonventionen är den första internationella överenskommelse som omfattar alla former av och källor till havsförorening. När det gäller havsförorening från fartyg ansluter sig konventionens regler nära till MARPOL-konventionens regler om förbud mot och begränsning av utsläpp i specialområden. Regler ges även om samarbete mellan Östersjöstaterna vid bekämpning av havsföroreningar.

Enligt proposition 1979/80: 167 har kommunikationsministern tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att skyndsamt föreslå hur en ekonomisk sanktion skall utformas som gör det olönsamt att släppa ut olja och andra skadliga ämnen. I sitt betänkande fann utskottet att denna fråga bör prioriteras bland aktuella åtgärder inom ramen för de fortsatta strävandena att motverka skador på den marina miljön. Arbetsgruppen räknar enligt uppgift med att kunna lägga fram sina förslag under våren 1981.

Nyligen har tre statliga kommittéer med uppdrag att föreslå åtgärder mot oljeföroreningar av vatten framlagt sina betänkanden. Kommittén för miljörisker vid sjötransporter (MIST) har i betänkande Ren tur – program för miljösäkra sjötransporter (SOU 1979: 43–45) framlagt förslag till åtgärder för att minska utsläpp av olja. Kommitténs förslag innefattar även åtgärder för att minska skadeverkningarna av utsläpp samt åtgärder för att utnyttja resurserna bättre. Utredningen föreslår att ett samlat handlingsprogram genomförs under fem år i syfte att minska miljöriskerna vid sjötransporter. En särskild delegation för miljösäkra sjötransporter bör inrättas för att samordna programmet och följa upp dess effekter. Till betänkandet är som bilagor fogade en rad studier om miljöeffekter av utsläpp av oljor och kemikalier samt om åtgärder för att åstadkomma säkrare sjötransporter. Betänkandet har remissbehandlats och bereds f. n. inom regeringskansliet.

1977 års oljeskyddskommitté har i betänkandet Beredskap mot oljeut-

släpp till sjöss (Ds Kn 1979: 13) föreslagit åtgärder sammanhängande med oljeberedskapen. Sjöövervakningskommittén har i betänkandet *Samordning av övervakningstjänsten till sjöss* (Ds H 1980: 1) redovisat principiella överväganden om vad som kan göras för att förbättra samordningen av övervakningen och räddningstjänsten till sjöss. Enligt vad utskottet inhämtat har vissa åtgärder vidtagits med anledning av de refererade utredningarna, bl. a. i frågor som berörs i motionerna.

Utskottet vill uttrycka sin tillfredsställelse över att Helsingforskonventionen nu trätt i kraft och att den inom kort kommer att gälla för alla oljeutsläpp från fartyg registrerade inom Östersjöns strandstater. Denna konvention kommer att få betydelse både för att förebygga nedsmutsning från fartyg och från land och för saneringen sedan utsläpp väl ägt rum. Utskottet har vidare erfarit att MARPOL-konventionen kan beräknas träda i kraft mot slutet av 1982.

När så skett kommer det stora flertalet fartyg som färdas i Östersjöområdet att vara bundna av de bestämmelser som enligt konventionen gäller för utsläpp i specialområden, och som i princip innebär totalförbud mot utsläpp av olja, och så småningom även av kemikalier. Utskottet utgår ifrån att ansträngningarna från svensk sida att fullfölja konventionsarbetet fortsätter. Mot bakgrund härav och med hänsyn till de överväganden som pågår inom regeringskansliet rörande formerna för en i sammanhanget användbar ekonomisk sanktion finner utskottet att syftet med motion 1979/80: 1895 väsentligen är tillgodosett. Någon ytterligare riksdagens åtgärd med anledning av motionen torde ej erfordras.

De förslag till åtgärder som framförs i motion 1979/80: 1397 sammanfaller i stor utsträckning med sådana som framlagts i betänkandet *Ren tur*. Frågan om mottagning av oljeavfall regleras i lagen om åtgärder mot föroreningar från fartyg. Vissa av motionens förslag i övrigt har som nämnts i det föregående blivit föremål för åtgärder medan andra frågor beredd i regeringskansliet. Enligt utskottets mening bör med hänsyn härtill motionen inte föranleda någon riksdagens ytterligare åtgärd. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att riksdagen våren 1979 bedömde att en ökad satsning på förebyggande åtgärder är nödvändig, att effektiva resurser krävs för bekämpningen av oljor i de fall en fartygsolycka inte kunnat undvikas samt att det synes nödvändigt med en effektiv samordning av de olika åtgärder som kan ifrågakomma. Utskottet utgår från att riksdagens sålunda anförda synpunkter kommer att beaktas i samband med regeringens överväganden med anledning av ifrågavarande utredningar.

Enligt motion 1979/80: 1393 om åtgärder till skydd för Stockholms skärgård har utförda analyser visat att olja finns spridd väsentligen i alla bottnar runt våra kuster, varför ingen del kan anses helt ren. Oljan härrör från såväl spridning via kommunalt och industriellt avloppsvatten, ytavrinning från land etc. som utsläpp från båtar. I motionen yrkas på åtgärder i syfte att närmare utforska den skadeeffekt som uppstår vid Östersjökusten

på grund av oljebemängda utsläpp från land. Motionärerna påpekar vidare att det finns många frågetecken från miljösynpunkt kring vissa metoder för finsanering av kusterna efter oljeföroreningar.

Enligt Helsingforskonventionen har medlemsstaterna att kontrollera och så långt möjligt minska landbaserad förorening av Östersjöområdets marina miljö. Inom ramen för detta arbete utför statens naturvårdsverk i samarbete med Institutet för vatten- och luftvårdsforskning ett forsknings- och utvecklingsarbete, som innefattar granskning av oljeutsläpp till havet från bl. a. industrier och hamnar. Effekterna undersöks samtidigt som man söker praktiska lösningar för att minska denna form av nedsmutsning. I betänkandet *Ren tur* har föreslagits ett forsknings- och utvecklingsprogram för oljebekämpningsteknik. Enligt betänkandet föreligger det ett stort behov av forskning och teknisk utveckling avseende system, metoder och teknik för bekämpning och sanering av olja och kemikalier. I betänkandet föreslås även långsiktig forskning av grundläggande karaktär för att klarlägga om de ökande oljehalterna längs våra kuster resulterar i bestående effekter på fauna och flora.

Utskottet finner att det granskningsarbete avseende oljeutsläpp från land som pågår i naturvårdsverkets regi i väsentlig grad motsvarar syftet med motion 1979/80: 1393 yrkande 1. Förslagen om utvidgade forskningsprogram som framlagts i betänkandet *Ren tur* bereds som tidigare nämnts i regeringskansliet. De synes i stor utsträckning motsvara motionens yrkande 2. Utskottet finner med hänsyn härtill att motionen inte bör föranleda någon riksdagens ytterligare åtgärd.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen antar förslaget till ändring i lagen (1980:424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg,
2. beträffande *program för åtgärder mot oljeföroreningar* att riksdagen lämnar motionerna 1979/80: 1397 och 1979/80: 1895 utan ytterligare åtgärd,
3. beträffande *åtgärder till skydd för Stockholms skärgård* att riksdagen lämnar motion 1979/80: 1393 utan ytterligare åtgärd.

Stockholm den 25 november 1980

På jordbruksutskottets vägnar
EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Arne Andersson i Ljung (m), Maj Britt Theorin (s)*, Börje Stensson (fp), Grethe Lundblad (s), Hans Wachtmeister (m)*, Sven Lindberg (s), Åke Wictorsson (s)*, Sven Eric Lorentzon (m), Gunnar Olsson (s)*, Märta Fredrikson (c), Håkan Strömberg (s), Esse Petersson (fp)*, Lennart Brunander (c) och Jan Fransson (s)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

